

hoc remedio integre curatus fuit (p). Simile exemplum, ubi adhuc citius sequebatur sanatio in artis saltatoria magistro, in Aetis Parisinis habetur (q). Vidi sic, uti alia occasione in Commentariis §. 11. monui, hominem pessime delirantem illico resipuisse, dum vicina domus deflagraret, atque per plateam discurrentium hominum strepitus & clamores audiret. Cum enim haec in condita quævis noctes diesque effutivisset, subito rogavit adstantes, quid ageretur foras; atque audiens incendium in vicinia esse, terrebatur summopere, sed simul mox resipuit, neque postea deliravit amplius. Imo in illis deliriis, ubi ægris omni momento novæ nascuntur ideæ, uti inconditi illorum sermones testantur, sæpe profuit talia offerre ipsis, quæ mentis attentionem figere valent. Sic vidi profuisse, dum in conclavi, ubi decumbebat delirans, ex alto delapsa aqua guttatim in pelvim æneam tinnulum sonum, sed levem tamen, dabat. Attenti enim per aliquod tempus ad hunc sonum ægri minus delirabant, & quandoque in blandum somnum incidebant summo cum levamine. Indicavit jam tale quid Celsus (r), dicens: *Interdum etiam elicienda ipsius intentio: ut fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut recte, si delectantur, aut perperam, si idipsum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt.* Plura similia in delirio curando tentari possent, ut figatur quasi mentis attentio: neque forte absoum foret, quandoque subito terrore, gaudio, aliove valido animi affectu tentare, an mutari posset præsens sensorii communis conditio. Summa tamen simul prudentia requiritur, ne novæ excitentur turbæ; atque affectus animi, sic excitandi, contrarii debent esse illis, qui in delirante jam adsunt, uti prudentissime monuit Celsus (s): *Quorundam enim vani metus levandi sunt; sicut in homine prædivite, famem timente, incidit, cui subinde falsæ hereditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda est: sicut in his fit, in*

COMA FEBRILE.

§. 703. **C**oma est in febre assidua somnolentia cum effectu, vel sine eo; ponit ubique eum in cerebro statum, unde impeditur sensuum, motuumque animalium exercitatio; qui oriri potest a defectu appellendi liquidi arteriosi ad cerebrum; aut ab impedito ejus circulo per cerebrum; aut ab impedita secretione spirituum a sanguine in nervos; aut ab denegato horum per nervos fluxu, & refluxu.

Coma somnum simpliciter significare quandoque apud Poetas, aliosque auctores, constat (p). Verum apud Hippocratem, & alios post illum Medicos, diversam significationem habet; *καμα* enim *εἰς ὕπνον κατὰ φύσιν* in somnum delatio est; quamvis non semper somnus simul cum comate adsit, sed quandoque & pervigilium; uti ex pluribus Hippocratis locis a Galeno allegatis patet; Comatis autem vox simpliciter sumpta, videtur apud Hippocratem significare propensionem in somnum gravem, & sæpe vigiliis opponi: ubi vero una cum comate vigiliæ aderant, coma vigil, vel coma non somnolentum dixit. Unde postea distinctionis causa soliti fuerunt Medici

quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempestivus visus oburgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitationes: ad quod symphonia, & cymbala, strepitusque proficiunt. Sæpius tamen assentiendum, quam repugnandum est: paulatimque & non evadentes, ab his, quæ stulte dicuntur, ad meliora mens abducenda.

Quamvis ergo pro generali regula practica habeatur, ægros tales, in quibus delirii futuri metus est, vel qui jam delirant, debere in loco ab omni strepitu remoto & in tenebris retineri; atque antiqui Medici, teste Celsus (t), hanc methodum commendaverint, & summo quidem jure: tamen quandoque & conducit, saltem in quibusdam casibus, parum ab hac regula recedere. *Asclepiades (u)* oppositam methodum laudavit, tenebras damnans, & in lumine habendos ægros voluit. Neutrum tamen perpetuum esse optime dixit Celsus (v); alios enim tenebræ, alios autem lux magis turbant: hinc utrumque experiri iussit, & ab effectu discere, quid magis conveniat. Probe memini, me quosdam vidisse, qui in deliriis suis, insidias hostium metuentes, in tenebris dum habebantur, furebant immaniter; longe autem minus feroces erant, si lumen concederetur. Magno autem lumini exponere tales ægros non conducit, sed sufficit, ut vicina objecta in debili luce distinguere possint. Simul autem in omnibus illis ratio habenda est; quamam consuetudine usus fuerit ager ante morbum. *Arætaus enim (x)* agens de illis, quibus somnus phreniticis conciliari posse, dixit: *Cuique vero usitata somnum accersunt: nautis in cymba decubitus, & in mari navigatio, & littorum sonus, & undarum murmur, & ventorum bombus, & maris navisque odor. Musico tibiæ exercitatio quietem adfert, aut lyre cantus, aut citharæ &c. quod pulchre confirmatur binis illis exemplis modo allegatis ex Academia Regia Scientiarum.*

καμα κατὰ φύσιν vel *κατὰ φύσιν* vocare, quando in morbis adest proclivitas perpetua in somnum profundum, vix cohibenda; ita tamen, ut homo inde excitari possit per validos stimulos, sed mox iterum in somnum relabatur. *Καμα ὑπέρπυρον*, sive coma vigil, dixerunt, quando ægri somnolentia insuperabili quidem laborant, verum in ipso quasi somni limite horrendis somnis perculsi mox evigilant summo cum terrore, & sæpe cum convulsionibus, moxque iterum in priorem somnolentiam relabuntur. Molestum sæpe adeo hoc malum est ægris, ut amicos rogent, ut curam habere velint, ne obdormiscant postea. Junioribus ad septimum vel octavum æta-

(p) Academ. des Sciences l'An. 1707. Hist. p. 8.

(q) Ibid. l'An. 1708. Hist. p. 27.

(r) Lib. III. c. 18. p. 151.

(s) Ibidem.

(t) Ibidem p. 140.

(u) Ibid. & apud Cælium Aurelium Acut. morbor. Lib. I. c. 16. p. 46.

(v) Ibidem.

(x) De Curat. morbor. acutor. Lib. I. c. 1. p. 75.

(y) Vide de his Galen. de Comate c. 1. 2. 3. Charter. Tom. VII. p. 191. &c.

ætatis annum usque frequens imprimis hoc malum, dum febribus, sive continuis sive intermittentibus, laborant. De binis illis comatis sive cataphoræ speciebus agens Galenus (z) optime sic illas distinguit: *Commune enim ambarum est, quod tollere non possint oculos, sed mox graventur & dormire velint. Proprium vero alterius, quod illi statim dormiant profunde & diu: hi vero vigiles versent se, alia super aliam phantasia adveniente, & mentem movente, & sonum intercedente: unde semper quidem vigiles manent, surgere vero non possunt, & agere illa, quæ vigilantium, sed deficiunt magis quam si vigilarent, & gravantur, & cataphora detinentur, ut speres, si concesseris eis facile dormituros: concesseris autem eis hoc, nedum dormiant, sed ne spem quidem, quam habebant ut dormituri, servant.*

Cum ergo coma assidua somnolentiam supponat, sive somnus sequatur sine non; hujus symptomatis intellectus optime haberi poterit ex illis, quæ in somno naturali observantur. Demonstratur autem in Physiologicis (a), quod somnus sit ille status medullæ cerebri, in quo nervi non accipiunt tam copiosum, nec tam fortem, influxum spirituum, ac requiritur eo, ut organa sensuum motuumque voluntariorum facile & expedite suas actiones exercent possint. Similis ergo dispositio & hic obtinebit. In sanitate, consumtis spiritibus per actiones sensuum externorum & internorum & motus musculares, naturalis somnus sequitur: sic & similiter coma aderit, ubi spirituum defectus, vel liber illorum transitus a cerebro in nervos, & a nervis in cerebrum quacunque de causa impeditur. Cum enim ad sensuum & motuum animalium exercitacionem spirituum debita copia requiratur, & liberrimus motus, patet illas actiones impediiri; ubi hæc deficiunt.

Verum docet Physiologia, sanguinem arteriosum, corde sinistro pulsam per carotides & vertebrales arterias, esse materiam, ex qua per fabricam cerebri subtilissimum illud fluidum, quod spiritus vocamus, separatur, adeoque spirituum defectus poterit pendere ab impedito appulso sanguinis arteriosi ad cerebrum; sive hoc fiat imminuta copia sanguinis arteriosi, sive obstaculo quocumque nato in vasis arteriosis sanguinem adferentibus. Cum autem ad secretionem spirituum requiratur non tantum appulsus sanguinis arteriosi, sed & liber ejus circulus per vasa cerebri, quæ corticalem ejus substantiam constituunt; poterit & vitium hic hærrere. Verum ut debita secretio spirituum fiat, requiritur præterea, ut liquor, unde secretio fiet, jussu impetu applicetur ad organa secretoria, & vasa, quæ secretum liquidum recipient, pervia sint:

§. 704. **H**inc plurimæ, diversæ, & sæpe contrariæ causæ hunc affectum in febre producunt, quales sunt omnes vehementes evacuationes, aut repletiones; omnes nimia sanguinis inspersiones glutinosæ, pingues inflammatoriæ; omnes causæ cerebrum ipsum comprimentes, qualescunque fuerint; quæ eadem in nervos si agunt, eadem fere efficiunt.

Ex illis, quæ præcedenti paragrapho dicta fuerunt, patet plurimas & diversissimas causas, imo & quandoque omnino oppositas, coma producere; quæ tamen, ordinis causa, ad generalia quædam capita reduci possint.

Vehementes evacuationes. Quatenus nempe per illas sic minuitur humorum circulantium moles, ut deficiat copia liquidi arteriosi ad cerebrum appellendi. Post validissimas narium hæmorrhagias, & dum post abortum, vel & partum, aliquando per

si ergo, vel a nimia velocitate circulationis, vel alia quacunque causa, vasa corticis cerebri crassioribus liquidis infarciantur, illa tumentur, vicina vasa compriment, cum omnia hic adeo pulposa & tenera sint; adeoque & secretio impeditur, vel turbabitur; fierique poterit, ut quamvis secreti fuerint spiritus, libere tamen transire nequeant per minima vasa secretos spiritus vehentia, si a vasis vicinis tumentibus angustata fuerint. Denique licet secretio facta fuerit bona, & debita copia spirituum præsto sit in vasculis medullæ cerebri, quæ subtilissimum illud fluidum in corticali substantia paratum recipiunt, poterit tamen idem malum fieri, si impediatur spirituum per nervos motus. Ut autem hoc fiat in omnibus nervis, qui sensibus & motibus muscularibus serviunt, satis patet, tale malum hærrere debere circa illorum originem; vix enim concipi potest, in reliquo nervorum decursu posse in omnibus simul impediiri liberum spirituum motum, a causa tali, quæ singulos sic afficeret, non vero omnes simul in communi origine. Omnes autem nervi egrediuntur ex medulla oblongata, quæ collectam cerebri & cerebelli medullarem substantiam continet; vel ex medulla spinali, quæ medullæ oblongatæ productio est, vertebrarum thecam ingressa. Medulla autem oblongata pia matre, quam innumeris hic scaterere vasis demonstrant injectiones, involvitur; nervi ex medulla oblongata egressi vaginas a dura matre accipiunt, dum ex calvaria cavo exeunt. Si ergo membrana illa medullam oblongatam, vel nervos ex illa egressos, investientes inflammata tumeant, v. g. poterit impediiri motus spirituum per nervos, licet bona secretio facta fuerit in cerebro, & debita spirituum secretorum a sanguine arterioso copia adsit. Omnes ergo causæ, qualescunque fuerint, quæ sanguinis arteriosi ad cerebrum appellendi copiam nimis minuunt, vel ejusdem liberum circulum per cerebri vasa impediunt, aut secretionem spirituum tollunt, vel secretorum spirituum per nervos motum sufflaminant, coma producere valent; somnolentum quidem, si omnes actiones animales æquabili tali impedimento sopiantur: pervigil autem coma tunc videtur obtineri, quando per quædam loca non impeditur subtilissimum liquidum illius motus, dum tamen in reliquis & plurimis hoc fit; unde majori cum impetu & inordinato motu quædam loca sensorii communis agitantur, & in quosdam nervos spiritus ruunt, hinc cum terrore & convulsivis motibus excitantur tales ægri, mox iterum in priorem somnolentiam relapsuri; sicque alternis hisce malis pessime excruciantur.

patula uteri vasa omnis fere sanguis de corpore exit, sæpe hoc symptoma observatur. Sic videmus jugulata animalia, dum omnis fere sanguis effluxit, iterere; & paulo post validissime convelli. Idem etiam a quibuscumque aliis evacuationibus enormibus per alvum, & vomitum &c. contingere potest; uti in cholera imprimis observatur: in quo morbo sursum & deorsum summo cum impetu ingens humorum copia expellitur, & sæpe paucarum horarum spatio robustissimi hominis corpus totum exhauritur.

(z) Ibidem cap. 1. pag. 195. (a) Heim. Boich. Instit. §. 553.

Repletiones. Docet hoc plethora, sive nimia abundantia sanguinis boni. Cum enim naturaliter in cortice cerebri nulla vasa sanguinea sint, sed cerebri meningis vasculosa sint, & insignes arteria venaeque rubrae per cerebri medullarem fabricam decurrant, & medullam oblongatam ambiant & in ventriculis cerebri reperiantur; patet facile, omnibus illis vasibus, nimia copia sanguinis distentis, debere comprimi cerebri corticem, medullam, nervorum originem; cum durum cranium cedere nequeat. Hinc patet, quare plethorici segnes & soporosi sint; uti in Commentariis §. 106. e., ubi de signis plethorae agebatur, dictum fuit. Huc etiam pertinent omnia illa, quae humores majori copia versus caput urgent; ut repletio nimia ventriculi, qui tunc spasmodice clausis suis orificiis, a contentorum rarefactione distentus comprimit aortae descenditis truncum & vicina viscera, sicque efficit, ut majori copia & impetu sanguis per ramos aortae superiora petentes pellatur; uti alia occasione in Commentariis §. 58. a. monitum fuit.

Omnes nimiae sanguinis inspissationes glutinosae, pingues, inflammatoriae. Uti enim sensuum & motuum animalium exercitationes fieri possunt, requiritur libera circulatio per vasa cerebri, quae debitam humorum meabilitatem supponit. Binæ praecipuae, & ab oppositis causis productae, sanguinis inspissationes observantur. Una nempe iners & glutinosa, quam frigus & circulationis tarditas comitari solent, de qua in Capitulo de morbis a glutinosa spontaneo dictum fuit; colore albo, habitu corporis tumido, leucophlegmatico cognoscitur: virginibus & foeminis laxis, otiosam vitam degentibus, & pro-

§. 705. **U**nde iterum patet, a Medico per signa prius indagandam causam illam singularem esse, antequam definire queat, quid applicandum sit, & quomodo: nam saepe contraria exiguntur; & saepe coma diu pertinax, irrita tentatis omnibus, sponte tandem cessat, pepasino febris absoluto.

Patet ergo ex antedictis, ut debita cura adhibeatur comati febrili, prius sollicito examine esse indagandam causam, unde symptoma hoc febrile ortum duxerit; nam pro varietate causae saepe diversa, imo & quandoque opposita, medela requiritur. Si enim v. g. post validas evacuationes coma nascatur, blanda replentia sola profunt; contra vero in homine plethorico, vel ubi per validum calorem febrilem rarefacti humores vasa cerebri nimis distendunt, sanguinis missio, purgantia antiphlogistica &c. juvant, quae in priori casu pessime nocuissent. Sic etiam longe alia remedia requiruntur, dum glutinosus frigidus lentor sanguinem immeabilem fecerit, quam si inflammatoria spissitudo in culpa fuerit. Nulla ergo generalis curandi methodus tradi poterit, sed totum hoc a cognita prius causa singulari huius mali pendet.

Cum autem in febribus saepe coma oriatur, dum immeabili sanguine distenta vasa sanguinea majora pulpofam corticis fabricam comprimunt, sicque secretionem spirituum in nervos impediunt; observandum fuit frequenter, coma tale pertinax mansisse, licet efficacissima etiam remedia adhiberentur. Neque mirum hoc apparebit, si consideretur, vasa arteriosa, per encephalon dispersa, tunicis callosis carere, adeoque vix elastica esse. In cura autem inflammationis laudabatur quam maxime illa methodus (vide §. 400.), ut evacuatione magna sanguinis facta sic minueretur impetus vitalis liquidi

vectori aetati frequens malum. Altera inflammatorium sanguinis lentorem pro causa sua agnoscit, illamque calor major & aucta circulationis velocitas comitari solent; sicque facile distinguitur a priore. Ubi autem in obesis hominibus calore febrili soluta pinguedo, venis resorpta, sanguini miscetur, magna copia simul, oleosa immeabilitas humorum nascitur; oleum enim majorem lentorem habet, quam aqua, adeoque difficilius transire poterit per minima vasa. Videantur illa, quae de hac re in Comment. §. 603. dicta fuerunt.

Omnes causae cerebri comprimentes &c. In historia vulnerum capitis patuit, quod, si cerebrum compressum fuerit a calvariae intropressione, vel humoribus extravasatis, sequantur haebitudines, sopores, vertigines, deliria, & omnium animalium functionum laesiones, ad lethalem apoplexiam usque; & quod pro vario compressionis gradu omnia haec mala leviora, vel graviora observentur. Non mirum ergo, quod & coma a causis cerebri comprimentibus produci possit. In comate autem febrili cerebri illa compressio plerumque a distentis vasibus majoribus copia, impetu, aut immeabilitate sanguinis oritur; vel etiam ab humoribus extravasatis in ventriculis cerebri, aut & aliis in locis collectis. Si autem similes causae, quae cerebrum comprimere valent, agunt in nervos circa illorum originem, aut in medullam oblongatam, unde nervi oriuntur, eadem mala fient, uti facile patet: ad sensuum enim & motuum animalium exercitationem requiritur liberum commercium inter sensuum motuumque organa & cerebrum per nervos.

loca obstructa urgentis, ut vasa propria elasticitate retropellerent obstruentes moleculas vestris latioribus vasorum partem, atque inde in majores ramos; hoc enim factum, resoluta erat inflammatio. Stimul etiam materia obstruente conciliatur fluiditas, dum, imminuta copia distendentis liquidi per sanguinis missionem & purgantia, vasibus restituuntur oscillationes elasticae (vide §. 398. r.), per quas atterunt cum diluente liquido advecto immeabiles illas moleculas, sicque illas resolvunt. Verum illud a teneris encephali vasibus expectari vix potest, cum elasticis illis tunicis careant. Male ergo consulitur aegris, dum in delirio aut comate a tali causa pergunt Medici sanguinis missionibus, clysmatibus, purgantibus &c. minuire copiam humorum & impetum ultra modum, quia illa symptomata nondum minuuntur. Vires enim vitales tunc adeo debilitantur, ut nequeant postea materiem morbi subigere, movere, fecernere, nec excernere (vide §. 609. r.): unde postea plurima & saepe immeabilia mala nascuntur. Optimum, quod tunc fieri poterit, videtur esse, ut per evacuationem & alia idonea remedia sic temperetur febrilis impetus, ut nullus metus sit, ne immeabilis sanguis pellatur in majores vasorum angustias, interimque situ corporis erecto saepius de die, balneis pedum, epispasticis, omnis impetus a capite derivetur, talique cibo & potu suslineantur aegri vires.

§. 705. 706.

§. 705. ad 708.

COMA FEBRILE.

327

a quibus nec motus circulatorii, nec obstaculi augmentum metuendum sit. Sensim enim sic, calore blando & moderato corporis, & diluentibus liquidis & attenuantibus advectis, solventur illa, quae vasis impacta jam haerent. In contusionis enim historia patuit, ingentes etiam ecchymoses sensim sic resolvi, dum sub integra cute sanguis coagulatus haerens, sponte quasi deliquescens, evanescit.

Pulcherrime illa, quae modo dicta sunt, confirmantur observatis Sydenhami (b). In febre nempe epidemica coma somnolentum aderat, quandoque & lenne delirium coma illud praecedebat: neque leve erat coma, nam aegri quandoque ad aliquot septimanas dormiebant, non nisi validis clamoribus expergefati, mox iterum in soporem relapsi. Cum atrox capitis dolor, & laterum dolores saepe accedentes, & sanguis emissus pleuriticorum sanguini similis, docerent, inflammationem non mediocrem huic febre adesse, ut morbum inflammationem tractavit. Verum intentissimus cum semper esset magnus ille vir ad nocentia, & juvenia in morbis, observavit illico, non posse adeo largam sanguinis evacuationem ferre hunc morbum, quam quae pleuritidi convenit. Unde post unicam venae sectionem clysmata injici curavit quotidie, ut nimium impetum febrilem temperaret (vide §. 610.), simulque materiam febrilem, quae in hoc morbo tam prompte caput petebat, inde diverteret. Emplastra epispastica fatis ampla cervici applicari curavit, simulque victum & medicamenta refrigerantia dedit; hisque factis dicit morbum quasi

naturaliter & sponte sua cessasse, quantumlibet etiam saeviret, si diversa ab hac methodo quis illum aggrederetur. Clysmata autem tantum adhibuit singulis diebus; donec remitteret morbi vis; postea enim haec supervacanea esse invenit, morbumque suo uti genio, & quasi sensim deslagrare, ac suis viribus ruere permisit. Quamvis autem in febre hac comatosa, convalescentiae praenuncia signa plerumque ad trigessimam diem differrentur, post decimum quartum diem tamen nullam amplius moliebatur evacuationem, nec clysmata dabat, imo vix ulla remedia, nisi amicorum aegri importunitas innocuum aliquod julapium extorqueret. Victum tantum tenuem dabat, & curabat, ut aeger quotidie aliquot horis lecto abstineret; vel, si id veterat major ejus debilitas, vestes saltem indueret, & supra lectum cubaret, capite paulum elatiori. Primum autem fere morbi recedentis signum erat, quod aegri incongruum aliquod atque absurdum sive cibi sive potus genus importune flagitarent, quod & concedere solebat, licet minus convenire videretur.

Videantur & illa, quae in cura Debilitatis Febrilis ad §. 670. dicta fuerunt, ubi similis methodus laudabatur, dum ab eadem causa debilitas ortum duxerat.

Cavendum autem sedulo, nec comatosi tales aegri a decubitu diuturno gangranam habeant in illis partibus, quae a pondere corporis maxime premuntur: quod impeditur, si situs corporis mutetur saepius, & alutae mollissimae nudo corpore incumbant.

§. 706. **I**lla autem, quae delirio, hic apta (702.), imprimis fomenta capiti, colloque applicata.

Cum enim a similibus causis coma fere oriatur ac delirium; atque observetur saepe delirium praecedere, comitari, vel & sequi quandoque coma febrile, patet, illa, quae in delirii curatione laudata fuerunt, hic quoque prodesse, habita semper ratione causae cognitae huius mali, & generis febris epidemicae, cujus coma est symptoma. Anodyna tamen, quae in delirio curando, prudenter & debito morbi tempore adhibita, profunt, rarius hic usum habent; vixque adhibentur unquam, nisi aliud quoddam symptoma hoc postulet. Sic Sydenhamus (c) illorum usum damnat in febre illa comatosa epidemi-

ca, quam descripsit: ubi tamen dysenteria, aut & diarrhoea accederet huic morbo, ut quandoque fiebat, dabat narcotica, ut haec symptomata nova compeferet; si nempe adeo vehementia essent, ut vita periculum inde aegris immineret. Ubi autem coma a nimia velocitate motus circulatorii in morbis aderat, tunc & ausus fuit anodynis suribundum illum orgasmum compeferere Sydenhamus; in febre nempe illa secundaria variolarum confluentium, quae a resorptis putridis illis & gangranosis fere humoribus ortum ducit; uti postea latius in variolarum historia dicitur.

§. 707. **S**i autem magnae inflammationis signa adsint, curandum ut morbus princeps, de quo postea.

Tunc enim tota curatio pendet a resolutione inflammationis, de qua re postea in Capitulo de Phrenetide agendum erit.

PERVIGILIUM FEBRILE.

§. 708. **C**ontrarium illi malo (703.) est Pervigilium; unde intelligitur, & pro causa habet plerumque levissimae inflammationis cerebri prima initia, quibus auctis in coma mutatur saepe.

Quando organa sensuum externorum & internorum, tam instrumenta motuum voluntariorum, sic se habent, ut motus consuetos exercent facile, & ab objectis facile affici queant, tunc vigilare dicitur homo sanus (d). Quamvis autem in morbis

motus consueti non exercentur amplius cum facilitate, si tamen sensuum organa ab objectis externis facillime afficiantur, vel talis interna cerebri dispositio sit, ut per illam continua irritatio quasi sensorii communis fiat, ut ab objectis externis in sensuum

(b) Sect. V. cap. 2. pag. 278. & seq. (c) Sect. V. cap. 2. pag. 250. 251. (d) Heim, Boerhaave Institut. §. 587.

suum organa agentibus fit, pervigilium adest, oppositum comati malum, in quo nempe assidua somnolentia invenitur.

Quamvis autem vigilia a dolore, anxietate, validis animi affectibus, curis &c. produci observentur quam certissime; pervigilium tamen tanquam symptoma febrile consideratum, ab alia causa pendere solet. Quando nempe a velociori motu humorum per cerebri vasa, determinatione impetus versus caput, aut incipiente humorum immeabilitate, levissimæ inflammationis primum initium in cerebro nascitur, per quam sic tenduntur omnia vasa, ut facillime ab objectis externis cerebrum affici possit; vel talis irritatio ab eadem causa continuo fit in sensorio communi, ut somnus obrepere nequeat. Requiritur enim determinatum impletionis & tensionis vasorum encephali gradum, ut sensuum & motuum exercitationes fieri possint, adeoque vigilet homo, patet ex eo, quod nimiam inanitionem assidua somnolentia sequatur, uti §. 704. dictum fuit. Illa autem tensio & impletio parum major videtur in febribus pervigilium facere; eadem vero aucta, comprimendo tenerrima & minima illa stamina, a quibus sensum & motuum exercitatio pendet, coma somnolentum efficit.

Sic videmus, dum inferiores corporis partes frigent, somnum impediri ob nimium raptum humorum versus cerebrum. Tepidis aquosis potibus sanatis vespertino tempore, in multis hominibus som-

§. 709. **C**uratur quiete musculari corporis; pace mentis; absentia objectorum sensuum; frigore modico; aere humido; victu blando emolliente; potu farinoso, leni, emolliente; susurro leni, assiduo, grato, blande tinnulo; medicamentis farinosis, suboleosis, humectantibus, demulcentibus; odore vegetabilium soporiferorum; usu anodynorum, paregoricorum, soporiferorum, narcoticorum; præmissis semper, quæ inflammationi curandæ, & compescendo ejus incremento, valent.

Bina imprimis in cura pervigilii febrilis commendantur: primum est, ut apta medela tollatur cognita causa hujus mali, incipiens nempe cerebri inflammatio: quod obtrinebitur diluentibus attenuantibus, laxantibus, impetum & copiam humorum a capite revellentibus, & nimiam circulationis velocitatem minuentibus: alterum est, ut vigilantibus agris subministrantur talia, per quæ novimus etiam sanis hominibus somnum conciliari posse: spes enim est, ut per illa somnus subrepere possit, licet nondum penitus ablata esset causa pervigilii; adeoque per hæc saltem metuendi vigiliarum diuturnarum effectus caveri possunt, dum interim non negliguntur illa remedia, quæ causæ pervigilii tollendæ sufficiunt. Præcipua autem hæc paragrapho recensentur.

Quiete musculari corporis, pace mentis. Quantum hæc bina possint in sanandis morbis, qui ab excessu motus circulatorii ortum ducunt, in Commentar. §. 104. & 105. dictum fuit. Primum autem placide subrepentis somni indicium est musculorum voluntariorum quies. In dormituri enim homine incipiunt retardari per gradus, deinde minui, tandemque desinere omnes motus voluntarii, musculique illis exercendis destinati flaccescunt & quasi paralytici fiunt; adeoque patet, quietem muscularem corporis ad somnum disponere. Omnium autem maxime hic requiritur pacatissima

mentis tranquilla serenitas. Omnes enim validi animi affectus, & imprimis mordaces animi curæ, somnum, vel defatigatissimo diurnis laboribus homini sano, eripere valent. Hinc merito *vigiles curas* dixerunt Poetæ. Unde recte monuit *Celsus* (f): *si qua sunt, quæ exasperantur eorum animos sunt, optimum est ea, dum egrotant, eorum notitie subtrahere: si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum, postque somni tempus, & cum exprobrati sunt, tum exponere.*

Absentia objectorum sensuum. Homo sanus dormiens, sensibus externis per objecta valide excitatis, evigilat, & quandiu sensus efficaciter afficiuntur, omnis somnus impediri solet. Hinc sponte sua, dum in somnum delabitur homo, palpebræ clauduntur, ut nec lux nec objecta oculos ferire possint. Unde & Veteres Medici acutis morbis decumbentes in loco tenebricoso, & ab omni strepitu remotissimo locari iusserunt. Dum autem in pervigilio febrili, ob tensionem illam inflammatoriam cerebri, sensuum organa validius ab objectis afficiuntur, patet, adhuc majorem curam adhibendam esse. Elegantissime hæc omnia notavit *Poeta* (g), dum placidos illos somni recessus describit.

Quo nunquam radiis oriens, mediisque, cadensve Phæbus adire potest. Nebula caligine mista. Exbalantur humo: dubiæque crepuscula lucis.

Non

(e) Coac. Prænot. Num. 112. 113. Charter. Tom. VIII. pag. 82. & Prorethor. Lib. I. textu 137. 138. 139. ibidem p. 794.
(f) Lib. 3. cap. 6. pag. 127. (g) Ovid. Metam. Lib. 12.

*Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat auroram: nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti famine rami
Humaneve sonum reddunt convicia lingue.
Mura quies habitat, &c.
Janua, quæ verso stridivorem cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus.
At medio totus est, ebene sublimis in atra,
Plumeus, atricolor, pullo velamine reclusus:
Quo cubat ipse Deus, membris languore solutis.*

Frigore modico, aere humido. Estivis sub caloribus sani etiam homines vix placido somno frui possunt, si in conclavi diurnis radiis exposito dormiunt. Cum autem in febricitantibus major calor sit, multo molestior ipsis adhuc aeris æstus erit. Naturaliter nocturnum tempus somno dicatum est, tuncque & gratum aeris refrigerium & major humiditas, cæteris paribus, semper adest. Dum vero itinere, vel labore valido lassos homines meridiano somno languentes vires reficere tentant, patula sub tegmine sagi recubant, aut tremulæ populi umbras quærunt; sic enim a Solis ardore defensi, & humida ex arborum frondibus exhalante atmosphæra refecti, blando fruuntur somno. Unde & *Poeta* (*) forni domum in cavo montis, quod nunquam Solis radiis illustrabatur, posuit, nebulasque humo exhalantes addidit. Quomodo autem, & per quæ nimius aeris calor emendari possit, & simul humiditas sicco nimis aeri conciliari, pluribus dictum fuit in Commentariis §. 605. 2.

Victu blando emolliente; potu farinoso, leni, emolliente. Omnia, quæ ex hordeo, avena, oryza, oleribus mollissimis &c. parari possunt, tam in cibo, quam in potu, hic optima sunt: sic enim humorum per febrim aucta sæpe acrimonia demulcetur, & siccitas corporis, quæ etiam somnum impedire valet, emendatur; simulque nimius febris impetus pulcherrime compescitur (vide §. 610.) a quo solo vigilia pertinaces quandoque oriuntur. Dum enim omnia, quæ sensuum externorum organa valide afficere valent, evitantur, ut somnus subrepat; patet facile, simul requiri, ut omnia illa tollantur irritamenta, quæ ab humorum acrimonia, corporis siccitate, & liquidorum minus facili meabilitate, ortum ducunt.

Susurro leni, assiduo, grato, blande tinnulo. Quantum lenè tale murmur, sed æquabile, facere valeat, in Commentariis §. 702. dictum fuit: patuitque tunc, deliria sic sedari, & somnum induci. Pulcherrime hoc notavit *Ovidius* (†). Quamvis enim muta quies habitaret somni antrum;

--- -- saxo tamen exit ab imo
Rivus aque Leibes, per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepantibus unda lapillis.

Medicamentis farinosis, suboleosis, humectantibus, demulcentibus. Quæ suo effectu conspirant cum illis, quæ ad cibum & potum in similibus agris modo laudata fuerunt. Emulsa ex amygdalis, seminibus cucumerum, melonum, cucurbitæ &c. cum decocto avenæ vel hordei parata, hic imprimis laudantur. Solent & addi papaveris albi femina, quæ similem cum prioribus efficaciam habent, nulla ve-

Tom. II.

(*) Ibidem. (†) Ibidem. (b) Ibidem.
(i) Lib. I. de Curatione morbor. acut. cap. 1. pag. 75.

ro narcotica virtute prædita sunt; ut certissime novi, adeoque magna etiam quantitate tuto adhiberi possunt. Profunt autem hæc omnia, quatenus farinoso lentore demulcent, & humectant, & blando oleo, quo scatent, omnem acrimoniam obvolvunt & leniunt; simulque optime nutriunt. Omnia enim hæc femina tusa, & prælo pressa, copiosum oleum sudant, quod tamen in plerisque brevi rancescit pessime; adeoque in febribus minus tuti usus foret. Verum in emulsis inde paratis oleosa illa mollities habetur, neque tamen adest rancidæ acrimoniæ metus, sed omnia hæc acescunt potius. Laudantur & decocta plantarum illarum lactescentium, ut chondrilla, hieracii, taraxaci, scorzonæ, tragopogonis, lactucæ &c. quæ omnes vulneratæ viscosum lacteum succum fundunt, cujus summa efficacia est in solvendo viscido febrili (vide §. 614.) & in quibus omnibus fere lenis paregorica virtus est, non quidem adeo stupefaciens, ut in papavere & similibus narcoticis plantis observatur, optime tamen ad blandum & naturalem somnum disponunt. Videtur & harum usum indicasse *Ovidius* (b), dum dicit:

Ante fores antri sæcunda papavera florent,
Innumeraque herba, quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.

Ex omnibus autem illis gratissimorum, nec minus efficacium, remedium, ingens varietas haberi poterit.

Odore vegetabilium soporiferorum. Decussa florentium papaverum capita, hyoscyami, solani vulgaris officinarum, fabarum florentium surculi &c. talem spirant odorem, qui diu naribus haustus caput gravat, & levem somnolentiam inducit. Pavimentum conclavis, in quo ægri decumbunt, his respargitur, vel quod melius est, evulsæ integræ tales plantæ, vasis aqua plenis immerse, in conclavi reponuntur, sic una cum aquoso halitu, quem spargunt, illud odoratum soporiferum per aera volitat, atque una cum blando aeris refrigerio & humectatione somnum faciunt: hybernis mensibus stillatiæ ex his plantis aquæ, quæ in officinis profant, illarum defectum supplere poterunt. Unde & *Aretæus* (i) voluit, integras tales herbas, si recens lectæ fuerint, cervicalibus subjiciendas esse. *Crasant* enim & *madefaciunt spiritum aridum & tenuem, & caliginem quandam sensibus obducunt: grave autem & torpens est caligo: id vero est somni principium.*

Usu anodynorum, paregoricorum &c. Cum autem pervigilium febrile, uti §. 708. dictum fuit, plerumque pro sua causa habeat leve inflammationis cerebri initium, non adeo tutum erit ad narcotica statim confugere, illisque ægros sopire. Uti enim antea in Commentar. §. 229. 2. & in curatione delirii §. 702. monitum fuit, in morbis acutis inflammatoriis, quamdiu nondum remisit illorum impetus, suspectus est narcoticorum usus; & *Sydenhamus*, uti ibidem dictum fuit, observavit, citius data hæc remedia profuisse nunquam, sæpius vero obfuisse. Omni ergo molimine artis inflammationis curatio tentanda erit, & cavendum illius incrementum: ad quam rem imprimis conducunt pedum balnea, & frictions, situs corporis erectus, epispastica partibus corporis inferioribus applicata; quibus omnibus morbi impetus a capite revellitur.

Tan-

Tantam spem in frictionibus posuit *Aesclepiades* (k), ut his solis fere somnum, in Phreniticis difficilem, & necessarium tamen, quassiverit. Voluit enim ut primo die a cibo, potione, somno abstineretur: vesperi daretur potus aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die, iisdem omnibus factis, vesperi daretur sorbitio & aqua, rursumque frictio adhiberetur. Adeo autem efficax ad somnum conciliandum hoc remedium credidit, ut fateatur, nimiam frictionem etiam lethargi periculum adferre. Quamvis autem non determinetur illa, quanam corporis partes perfricandae sint, & *Averroes* (l) aequae capitis blandum attractum laudaverit, ac suavem pedum ex oleo contrefactionem: imo & addiderit, potissimum prodesse, si tempora & aures scalpantur, cum & ferarum iram & furorem mollis contractio capitis auriumque coerceat; praestare tamen videtur ad impetum humorum a

capite revellendum, si pedes perfricentur, quamvis tamen mollis illa attritio capitis non inutilis videatur. Longe enim sepius aliud perfricandum est, cum aliud dolo; maximeque cum a lumbis, aut a mediis partibus corporis evocare materiam volumus, ideoque extremas partes perfricamus (m). Optimum simul est, si eodem tempore linteam posca madidam fronti applicetur. Imo observavit *Sydenhamus* (n), si vigilia ultra febrem excurrerent, cessantibus aliis symptomatibus, linteam aqua rosarum stillatitia madidam, & frigide sincipiti ac temporibus applicatam, plus prodesse quam narcotica quavis. Si vero his omnibus factis vigilia maneat, & morbus jam in declinatione fuerit, signaque docuerint ab inflammatione cerebri non amplius metuendum esse; tunc anodyna, paregorica, narcotica adhiberi poterunt; a lenissimis incipiendo, sensimque augendo illarum dosim, vel fortiora adhibendo, donec levetur malum.

CONVULSIO FEBRILIS.

§. 710. **C**onvulsio prius descripta (§. 230. ad 235.) hic semper a vitio cerebri, quod vel cerebrum vellicantibus afficitur; vel ex inordinato appulsu, transfluxu, egressu liquidi cerebrosi, quod oriri potest ex omni illa causa, quae deliria, comata, pervigilia creare potest (§. 701. 702. 703. 704. 708.), quare iterum magna hic varietas in aetiologia, & curatione.

Quid sit convulsio, quanam sint variae ejus species, & quomodo a tremore distinguatur, dictum fuit, quando in vulnerum historia de hoc symptomate agebatur, nempe a §. 230. ad 235. usque. Generalis causa tunc convulsionum posita fuit omne illud, quod liquidum nervosum vi alterna in musculos pellit. Interim tamen considerabatur ibidem tantum hoc malum, quatenus ejus origo in ipso vulnere haerebat, & pendeat praecipue a materia irritante nervos in vulnere nudos; vel a nervorum laesione tali, ut quibusdam fibrillis destructis, reliquae adhuc coherentes sustinerent omnem illam vim, quam omnes simul unitae prius, vel denique quatenus, nimia evacuatione cruoris praegressa, sequeretur hoc symptoma. Cum autem & febres comiterentur convulsio quandoque, atque tunc frequenter aliis causis ortum debeat, meretur & inter symptomata febrilia singularem pertractationem.

Quia autem omnium muscutorum voluntariorum actio a cerebro pendet, & in his musculis solis fere tantum convulsionem observentur (in vitalium enim actionum laesionibus convulsionem febrilem vix locum habere videntur) illorumque actio a cerebro pendeat; patet, cerebri vitio convulsionem attribuendam esse: a cerebro enim per nervos derivatur in musculos illa causa, quae illorum contractionem efficit. Causa ergo proxima convulsionum in cerebro semper haeret, quamvis causa remota in aliis & diversissimis quidem corporis locis esse possint; uti statim patebit. In vulneribus ipsis autem causa illa remota haerebat semper, vel saltem a vulnere tanquam causa producta fuerant: convulsionem autem febrilem, quamvis & a causis remotis alias partes corporis occupantibus nascantur, tamen & a topico cerebri malo ortum ducere possunt. Cum autem convulsio in omnibus musculis locum habere possit, atque in pulmone, ventriculo, intestinis, vesica &c. fibras musculosas adesse constat; patet,

& haec viscera similiter affici posse: verum de his proprie loquendo hic non agitur, cum talia mala ex laesis harum partium functionibus cognoscantur fere tantum, externis vero sensibus Medici non semper adeo obvia sint. Vidimus enim antea, diras anxietates a spasmodica constrictione fibrarum pulmonum, nausam & vomitum a simili vitio fibrarum muscularium faucium, oesophagi, ventriculi, intestinorum &c. produci; idemque constitit, ubi de rictibus & flatibus agebatur. Praeterea illarum fibrarum muscularium actiones etiam absque voluntatis determinantis imperio perficiuntur, & silentibus omnibus cerebri actionibus in profundo somno, vel & apoplexia, pergunt. Convulsio ergo febrilis, de qua hic agitur, in musculis movendo corpori destinatis, & voluntatis imperio subiectis, locum habet; adeoque semper a vitio cerebri pendet. Verum patuit ex illis, quae in Commentariis §. 701. dicta fuerunt, ab aliis partibus corporis affectis sic posse affici sensorium commune, ac si causa physica in ipso cerebro praexistisset; cum tamen longe alius in locis haereat origo mali, simulque tunc constitit, illam mutationem cerebro induci medianibus nervis. Unde causa convulsionis febrilis bifariam distinguuntur: quatenus nempe, nervis prius in alia parte affectis, agunt in cerebrum; vel ipsae illae causae immediate in cerebrum ipsum agunt, non affectis prius nervis in aliis locis corporis. Constitit autem ex illis, quae in vulnerum historia dicta fuerunt (vide §. 163. 164. 165.) a laesione nervorum & nervosarum partium, etiam in distitis a capite partibus, sic posse affici cerebrum, ut violentissima fiant convulsionem. Pariter probatum fuit ex observationibus *Vesperi* (vide Commentaria §. 229. 2.) venena, in ventriculo haerentia, diras produxisse convulsionem, cessantes illico, dum vomitu haec excuterentur. Unde patet, convulsionem febrilem, aequae ac deliria & comata, a foribus circa

(k) Celsi. Lib. 3. cap. 18. pag. 152.

(l) Celsi. Lib. 2. cap. 14. pag. 90.

(1) Lib. I. de Curat. morb. acut. cap. 1. pag. 75.

(n) Sect. 1. cap. 4. pag. 83.

prae-

CONVULSIO FEBRILIS.

§. 710. 711.

praecordia haerentibus nasci posse. Sic observavit *Galenus* (o), quosdam homines in febribus repente convulsione prehendi, nullo praecedente indicio, quod illam praesagiret; bilioso tamen superveniente vomitu illico liberatos fuisse.

Verum omnes illae causa, quae inordinato appulsu, transfluxu, egressu liquidi cerebrosi, actiones cerebri turbant, pariter convulsionem producere valent; uti patet ex illis, quae in delirio & comate, a similibus causis oriundis, dicta fuerunt. Sic observatur frequentissime in junioribus, dum valide febre agitantur humores, convulsionem nasci; etiam in tertiana vernae, febrium omnium, (si Ephemeram exceperis), maxime salutaris, paroxysmis, a solo violentiori motu humorum per cerebrum. Quandoque & in ipso initio ingruentis talis paroxysmi convulsio fit, dum velox, parvus & saepe intermittens pulsus (vide §. 576.) turbatam circulationem satis indicat; adeoque & inordinatum sanguinis ad cerebrum appulsus. Dum nimia sanguinis copia majora vasa distendente, ob plethoram vel rarefactionem, comprimuntur tenerrima cerebri vasa, pariter convulsio fit: unde sequens praesagium habetur apud *Hippocratem* (p): *Caput dolentes, cum catoche delirantes, intercepta alvo, terrens oculis, facie florida* (αὐθιγοί)

omphotono corripuntur. Omnia autem haec signa febre nimiam plenitudinem & distensionem in vasis sanguineis capitis demonstrant. Verum & nimia vasorum inanitio convulsionem facere potest; sive illam valida haemorrhagia (vide §. 232.), sive alia quavis evacuatione humorum produxerit; tunc enim deficit requisita illa pressio in vasa cerebri. Unde *Hippocrates* (q) pro generali axiomate posuit, convulsionem vel a repletionem, vel ab evacuatione oriri.

Patet ergo, convulsionem febrilem a similibus causis nasci ac comata, deliria, pervigilia: simul etiam apparet, ingentem harum causarum diversitatem esse; illaque tamen accurate distingui & cognosci debere, ut aliqui certi circa prognosin & indicationem curatoriam determinari possit; cum oppositae saepe causa convulsionem faciant, & contrariam medelam requirant.

Convulsionem autem in febribus metuendam esse novimus, si quaedam ex memoratis causis praegressa fuerint; & imprimis si delirium, coma, pervigilium, aut alia signa docuerint, cerebri functiones turbatas esse. Tendinum subsultus in manibus, dum pulsus aegrum Medici explorant, pro signo imminens convulsionis merito habetur. Ubi vero adsunt convulsionem, facile cognoscuntur ab omnibus.

§. 711. **S**i diu perseverat, commercio nervorum facile totum genus nervosum afficit, unde tristitia mala.

Quamvis convulsio semper metuenda sit, ubi tamen illico cessat, raro multa mala relinquit. Pauci sunt homines, qui non aliquando convulsionem passi fuerunt; imprimis in tenera aetate, dum a dolore quocumque, fragore majore, vivida nimis luce, & plurimis aliis similibus causis, quae sensus externos subito & valide afficiunt, convulsio nasci solet. Imo & adultis saepe contingit, ut in primo somni quasi limine toto corpore convulsi evigilent, cum imaginatione, ac si ex alto ruerent praecipites, vel alia simili terrificata idea in mente excitata. Patuit & ex *Galenis* observatis, praecedenti paragrapho memoratis, subito convulsus in febribus homines vomitu bilis illico liberatos fuisse, & similes casus in praxi clinica saepius occurrunt. Unde in *Coacis Praenotionibus* (r) habetur; *Convulsio in febre nata, eodem die desinat, bonum*. Contra vero, *convulsio in febre nata sedat febrim eodem die, aut postero, aut tertio. Si vero tempus, in quo incipit, transgrediatur, & non designat, malum est*. Ubi enim diutius durat, sic turbari potest sensorium commune, ut omnes ejus actiones mutantur mirifice, & horrenda mala sequantur. Quamvis enim quandoque simul & semel totum corpus in febribus convellatur, saepius tamen in hac vel illa parte corporis solent prima convulsionum vestigia apparere; dum tendines in manu subsiliunt, facies distrahitur, oculi miris modis distorquentur, aut immobiles & rigidi, tetano quasi affectis musculis oculos moventibus, manent. Postquam haec aliquo tempore adierunt, solent & aliae partes affici, tandemque totum corpus misere convelli; toto genere nervoso jam affecto, per commercium nervorum, uti vulgo dici solet. Nervos enim tale commercium habere, ut uno affecto turbentur & reliqui, certis observatis constat; uti in Commen-

tar. §. 701. dictum fuit. Quantum tamen ex Anatomie constat, videntur omnes nervi singulares decurrere, non vero minores ex majoribus exire, tanquam rami ex truncis suis; ut in arteriis & venis fit, in quibus cava ramorum cum cavis truncorum communicant. Majores enim nervi, qui truncos referunt, fasciculis minoribus, una communi membrana involutis, constant; atque hi fasciculi iterum ex minoribus aliis componuntur, sic ut nondum subtilissimum etiam Anatomicorum industria hic finem invenire potuerit. Atque hoc etiam videbatur requiri, ut subtilissimum liquidum, encephali fabrica secretum & per nervos motum, distinctissimis viis ad omne punctum totius corporis deferri posset, ad sensum & motum perficiendum. Adeoque videtur illud commercium inter nervos ope encephali, unde singuli originem ducunt distinctissimam ab aliis omnibus, perfici. Ubi ergo, prius convulsa una parte, postea & aliae similiter afficiuntur, novimus illam causam, quae prius malum fecit, etiam ad alia sensorii communis loca propagari; si nempe topica in cerebro fuerit convulsionis causa, inordinatum appulsus, transfluxum, egressum liquidi cerebrosi efficiens. Vel si nervi, in quibusdam corporis locis irritati prius, nullo malo topico in cerebro haerente, idem effecerint, scimus & hanc causam sic invaluisse, ut totum sensorium commune, a quo omnes motus voluntarii pendunt, in suis functionibus turbetur.

Quanta autem, & quara tristitia mala, diu perseverantes convulsionem sequi possint, dictum fuit in Commentariis §. 233. ubi de convulsionum effectibus agebatur. Tanta enim quandoque tristissimi humoris mali acerbitas est, ut *Medicus praesens atque aspiciens, nec ad vitam, nec ad doloris levamen, neque*

(o) De locis affectis Lib. V. pag. 6. Chart. Tom. VII. pag. 491.

(p) Prorrh. Lib. I. Charter. Tom. VII. pag. 756.

(q) Aphorism. 39. Sect. 6. Charter. Tom. IX. pag. 273.

(r) Num. 157. 158. Charter. Tom. VIII. pag. 306.